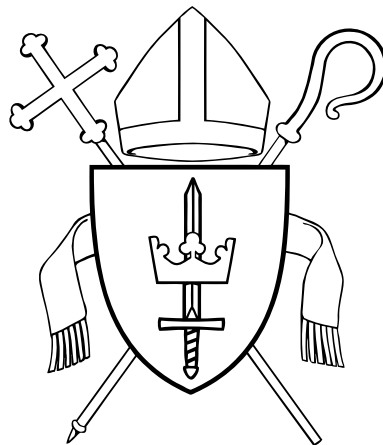

BEREDSKAPSPLAN MOT SEXUELLA ÖVERGREPP
PÅ BARN OCH UNGDOMAR

BEREDSKAPSPLAN

MOT SEXUELLA ÖVERGREPP
PÅ BARN OCH UNGDOMAR

Stockholms katolska stift 2010

Beredskapsplan mot sexuella övergrepp på barn och ungdomar

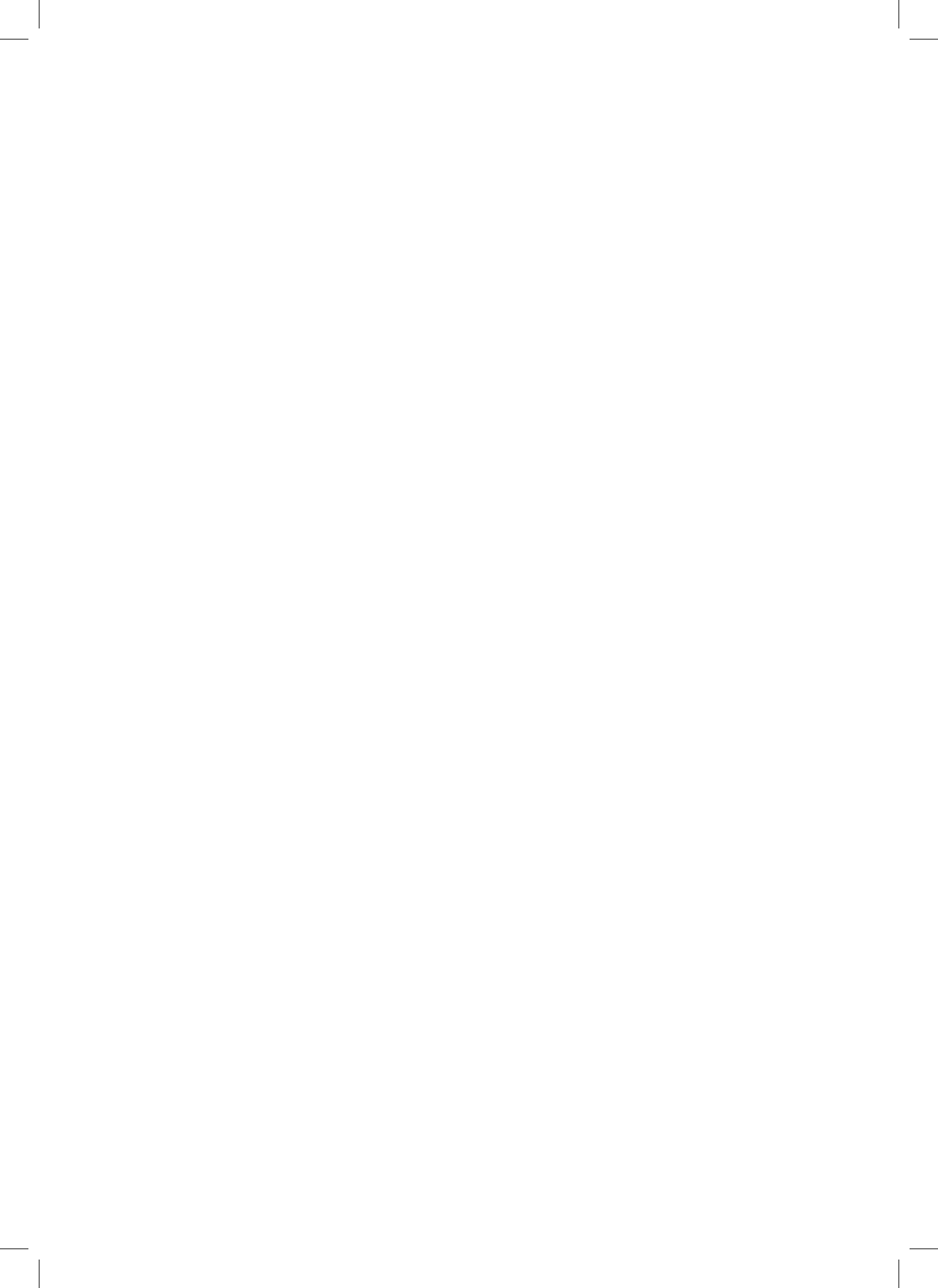
Andra reviderade upplagan 2010

© 2010 Stockholms katolska stift

Grafisk design: Martin Pender

INNEHÅLL

Förord	7
1. Inledning	9
2. Några teologiska grundtankar	9
3. Definitioner av »barn« och av »sexuella övergrepp«	12
4. Tecken på övergrepp mot barn	14
5. Något om möjligheten att känna igen en förövare	16
6. Stiftets organisation på detta område	16
7. Vid misstankar om sexuella övergrepp	17
8. Stöd till den utsatte och andra berörda	18
9. Åtgärder gentemot den som är anklagad eller misstänkt	18
10. Efter avslutad utredning och rättslig prövning	19
11. Själavård	20
12. Förebyggande arbete	20

Förord

I Stockholms katolska stift vill vi med denna beredskapsplan tydligt markera att vi inte tolererar sexuella övergrepp. Beredskapsplanen handlar om sexuella övergrepp på barn och ungdomar. Vi vill använda beredskapsplanen för att göra oss själva och alla andra medvetna om de risker som finns. Det är viktigt att vi i Kyrkans ledning inte tvekar och väntar utan har ett klart och givet förhållningssätt med ett tydligt regelverk att hålla oss till om vi skulle få kännedom eller misstankar om sexuella övergrepp. Vi vill utbilda, informera och göra allt vi kan för att minska risken för övergrepp, framför allt naturligtvis för barnens skull. Den som utsätts för sexuella övergrepp som barn får djupa sår som aldrig riktigt läks utan kan förbli en plågsam belastning under hela livet. Sådana skandaler lämnar också efter sig en förtroendekris för Kyrkan, vilken kan ta lång tid att reparera. Kyrkans trovärdighet ifrågasätts och många mår dåligt. Både präster och lekfolk får stå till svars för händelser som de själva tycker är fruktansvärda och tar starkt avstånd från.

Den första utgåvan av stiftets beredskapsplan mot sexuella övergrepp på barn och ungdomar utkom år 2004. Den första utgåvan upphör att gälla när föreliggande andra reviderade utgåva av beredskapsplanen träder i kraft.

Härmed stadfäster jag den andra reviderade utgåvan av beredskapsplanen och fastslår att den ska användas och följas av församlingar, nationella missioner och övriga grupper som lyder under stiftets jurisdiktion. Denna andra reviderade utgåva av beredskapsplanen träder i kraft på den helige Giovanni Boscós minnesdag, den 31 januari 2011.

Stockholm, november 2010

✠ Anders Arborelius ocd

Biskop av Stockholms katolska stift

1

Inledning

Beredskapsplanen inleds med ett avsnitt som innehåller teologiska grundtankar om Kyrkans människosyn och om sexualiteten. Därefter följer ett avsnitt som redovisar hur vi i dessa riktlinjer definierar »barn« och »sexuella övergrepp«, ett avsnitt som tar upp tecken på sexuella övergrepp och ett avsnitt om möjligheterna att känna igen en tänkbar förövare. Därefter behandlas stiftets organisation för dessa frågor. De därpå följande avsnitten handlar om hur vi ska agera vid en anklagelse eller misstanke om sexuella övergrepp, vilket stöd som ska ges till den som har blivit utsatt samt hur andra berörda ska informeras. Därefter behandlas vilka åtgärder som ska vidtas gentemot den som är anklagad eller misstänkt samt vad som ska ske efter avslutad utredning och rättslig prövning. Näst sist finns ett avsnitt om självvård i dessa sammanhang och allra sist ett antal viktiga punkter för att förebygga sexuella övergrepp liksom falska anklagelser om sådana.

En blankett som ska användas vid samtal inför en anställning eller ett volontäruppdrag ingår som bilaga.

2

Några teologiska grundtankar

- a. Gud har skapat människan av kärlek och till kärlek. Denna teologiska insikt kan hjälpa oss att fördjupa vår förståelse av Gud och av människan. Men Guds skapelse har blivit sårad och skadad genom synden. Gud sände sin Son till världen för att försona skapelsen med sig och uppenbara fullheten av sin kärlek samt för att återställa människans värdighet som Guds avbild. Gud förmedlar sin nåd och förlåtelse till människorna, men samtidigt vet vi att kampen mot synden förblir livslång.
- b. I kraft av Jesu ord »låt barnen komma till mig« har Kyrkan alltid reflekterat över barnets roll och betydelse samt därvid framhållit och försvarat barnets unika värdighet. Kyrkan betraktar därför sexuella övergrepp mot barn som

ett av de mest avskyvärda brotten mot människan och därmed mot Gud själv.

- c. Ordet övergrepp betecknar ett flertal olika handlingar, allt från rent fysiskt våld till orsakande av psykiskt lidande. Ofta handlar det om att en vuxen vill uppnå egna omoraliska syften genom att utnyttja ett barns godtrogenhet och tillit. När auktoritet används på ett föraktfullt och respektlöst sätt som skadar barnet på grund av dess svaghet och beroende är det fråga om övergrepp. Ett sexuellt övergrepp föreligger när en vuxen utnyttjar barnet för att tillfredsställa sin egen sexualitet. Sådana övergrepp kan självfallet aldrig tolereras i något sammanhang, utan måste alltid fördömas som en allvarlig förbrytelse mot barnet och mot dess Skapare.
- d. När Kyrkan reflekterar över barnets roll och betydelse utgår hon från den teologiska grundtanken att människan är skapad till Guds avbild (1 Mos 1:27). Denna likhet med Gud innebär att människan är en person, det vill säga en unik individ med okränkbar värdighet. Den fria viljan som Gud har givit människan gör det möjligt för henne att gestalta livet på ett gott sätt – med tillbörlig respekt för livets inneboende lagar. I sin relation till andra är människan subjekt och ger andra möjligheten att vara och verka som subjekt. Detta innebär att ingen får betrakta och behandla en medmänniska som ett objekt, det vill säga som någon man skulle kunna förfoga över och utnyttja för sina egna syften. Övergrepp har sin grund just i bristande respekt för medmänniskan som person.
- e. Människans okränkbara värdighet gäller under hela hennes existens, alltså från konceptionen till den naturliga döden. Tyvärr respekteras inte alltid detta. Barnets beroende av de vuxna samt dess svaghet och ännu outvecklade autonomi gör barnet utsatt. Ett barn har rätt att få växa upp i en miljö där det kan förvärva trygghet och tillit till livet och människorna. Ansvar för detta tillfaller normalt barnets föräldrar och andra vuxna i barnets omgivning. Ändå vet vi att många barn far illa. Därför måste Kyrkan och samhället samarbeta för att försvara och trygga barnens integritet och människovärdighet.
- f. Insikten om människans okränkbara värdighet bekräftas genom tron på Guds människoblivande i Jesus Kristus. Genom att bli människa har Gud vi-

sat oss hur människolivet är tänkt att vara. I evangeliet ser vi hur Jesus alltid försvarar den utsatte. Därför har barn en betydelsefull plats i Guds rike: »låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte« (Mark 10:14). Vid ett annat tillfälle ställer Jesus ett barn i centrum och säger: »Den som tar emot ett sådant barn i mitt namn, han tar emot mig. Och den som tar emot mig, han tar inte emot mig utan den som har sänt mig« (Mark 9:37). Att ta emot ett barn är liktydigt med att ta emot Gud. Denna inställning måste komma till uttryck i vårt handlande gentemot barnen. På ett starkt och konkret sätt påminner Jesus oss om konsekvenserna av ett motsatt handlande: »den som förleder en av dessa små som tror på mig, för honom vore det bäst om han fick en kvarnsten hängd om halsen och sänktes i havets djup« (Matt 18:6) samt »se till att ni inte föraktar någon enda av dessa små« (Matt 18:10).

- g. Gud har skapat människan till man och kvinna. Mannen och kvinnan är kallade till att efterlikna Gud i kärlek och gemenskap. Genom sexualiteten, som är en Guds gåva till människorna, uttrycker och bekräftar de sin kärlek till varandra. Katolska kyrkans katekes framställer detta med följande ord: »Föreningen mellan man och kvinna är ett sätt att i sin kropp efterlikna Skaparens fruktsamhet och frikostighet« (n. 2335). Enligt Kyrkans lära hör därför sexualitetens gåva hemma inom det livslånga förbund som äktenskapet utgör. Inom äktenskapet utvecklas kärlek och respekt för varandra, trohet och livsgemenskap samt fruktsamhet, njutning och glädje. Allt detta är möjligt endast när makarna betraktar och bemöter varandra som personer. Att kränka eller utnyttja varandra är oförenligt med den självutgivande gemenskap som kärleken är.
- h. Liksom beträffande många andra av Guds gåvor kan människan missbruka sexualitetens gåva och därigenom åstadkomma skada. När ett barn, som ännu inte är moget för den vuxna sexualiteten, utnyttjas av en vuxen är detta ett övergrepp och en djup kränkning av barnet som ofta orsakar näst intill oläsliga sår för hela livet. Ett sådant övergrepp är en förbrytelse mot barnet som person och ett allvarligt brott mot Guds lag. Om präster, andra anställda eller volontärer i Kyrkan gör sig skyldiga till övergrepp innebär detta en ännu större skada, eftersom präster och andra som arbetar inom Kyrkan åtnjuter så stort förtroende. De kyrkliga ledarna måste därför ingripa omedelbart och med kraft för att skydda det barn som utsatts för övergrepp. De kyrkliga ledarna måste också vidta åtgärder gentemot den person som

anklagas genom att se till att polisanmälan görs samt genom att samarbeta med de civila myndigheterna under förundersökning och rättegång. Det är också viktigt att de kyrkliga ledarna fullt ut tillämpar de straffrättsliga regler som finns i Kyrkans egen lagstiftning, den kanoniska lagen. Kyrkan får inte agera på ett sätt som skulle kunna tolkas som att man vill tysta ned och mörklägga det skedda. Omsorgen om barnet och dess familj måste komma i första hand. Nedanstående regler är ett uttryck för det ansvar som Stockholms katolska stift vill ta, dels för att förebygga och förhindra övergrepp, dels för att kunna vidta snabba och effektiva åtgärder om ett övergrepp trots allt skulle ske.

- i. Vi får till slut inte glömma att Guds barmhärtighet omfattar alla människor, även den som har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott. Jesu Kristi offer på korset har makt att förlåta även de allvarligaste synder. Men förlåtelse kräver uppriktig ånger och vilja till gottgörelse och bättring. Den som har begått sexuella övergrepp måste rannsaka sitt samvete, öppet erkänna sin skuld och svara för sina brott både inför de civila domstolarna och inför Kyrkan. Den som har begått sexuella övergrepp måste också sträva efter att personligen sona sina handlingar genom att underkasta sig civila och kyrkliga straff samt genom bön och botgöring.

3

Definitioner av »barn« och av »sexuella övergrepp«

I dessa riktlinjer använder vi uttrycket »barn« i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter. Med barn avses sålunda varje *människa under 18 år*.

När det talas om sexuella övergrepp i riktlinjerna avser vi i första hand sådana handlingar som är brottsliga enligt bestämmelserna i 6 kap. brottsbalken om sexualbrott. Nedan citeras i förkortad form några av dessa bestämmelser.

Numera finns det i 6 kap. 6 § brottsbalken (se nedan) ett särskilt avgränsat brott som heter *sexuellt övergrepp mot barn*. Men när det i riktlinjerna talas om

sexuella övergrepp mot barn avses som framgått av föregående stycke inte enbart detta enskilda brott utan samtliga fall av sexualbrott som är riktade mot barn.

Våldtäkt

1 § Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för *våldtäkt* till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetslöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd.

Sexuellt tvång

2 § Den som, i annat fall än som avses i 1 § första stycket, genom olaga tvång förmår en person att företa eller tåla en sexuell handling, döms för *sexuellt tvång* till fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 1 § andra stycket med en person under de förutsättningar i övrigt som anges där.

Sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning

3 § Den som förmår en person att företa eller tåla en sexuell handling genom att allvarligt missbruka att personen befinner sig i beroendeställning till gärningsmannen döms för *sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning* till fängelse i högst två år.

Våldtäkt mot barn

4 § Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för *våldtäkt mot barn* till fängelse i lägst två och högst sex år.

Sexuellt övergrepp mot barn

6 § Den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 § med ett

barn under femton år, (...), döms för *sexuellt övergrepp mot barn* till fängelse i högst två år.

Sexuellt ofredande

10 § Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för *sexuellt ofredande* till böter eller fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

Kontakt med barn i sexuellt syfte

10 a § Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd, döms för *kontakt med barn i sexuellt syfte* till böter eller fängelse i högst ett år.

Att ägna sig åt barnpornografi är brottsligt enligt 16 kap. brottsbalken och utgör ett mycket allvarligt brott enligt Kyrkans egen lagstiftning. Om en präst eller en annan person som arbetar inom kyrkan skulle misstänkas göra sig skyldig till barnpornografibrott ska detta polisanmälas. Även i övriga tillämpliga delar gäller beredskapsplanen för barnpornografibrott, trots att brottet inte utgör ett sexualbrott enligt 6 kap. brottsbalken.

Vi vill också framhålla att vissa handlingar som inte är brottsliga enligt den civila lagen kan anses utgöra sexuella övergrepp mot barn enligt Kyrkans egen lagstiftning, den kanoniska lagen, och kan därför ge anledning till en kyrklig undersökning och kyrkliga straff.

Tecken på övergrepp mot barn

Få barn berättar själva att de har blivit utsatta för sexuella övergrepp.¹ De skäms, känner ångest och skräck inför avslöjandet och kan till och med tro att det är

något fel på dem själva. Ofta finns det inga synliga märken. Mörkertalet är stort. Enligt barn- och ungdomspsykiatrisk expertis finns det inget specifikt »sexuellt övergreppssyndrom«, det vill säga tecken som uppträder hos *alla* barn som har utsatts för sexuella övergrepp medan de *aldrig* förekommer hos barn som inte har utsatts för övergrepp. De tecken som det enskilda barnet kan utveckla påverkas troligen av faktorer hos barnet som ålder, kön och personlighet samt av det sexuella övergreppets art och varaktighet. Dessa tecken kan även förekomma vid psykiska problem som har andra orsaker. Följande två faktorer bör dock alltid föranleda misstankar om sexuella övergrepp om andra förklaringar har uteslutits:²

- sexualiserat beteende (dvs. sexuellt beteende som inte är åldersadekvat, svårligen kan avledas och närmast har tvångsmässig prägel),
- posttraumatiskt stressyndrom = PTSD (dvs. kroniskt stresstillstånd hos en person som har upplevt ett allvarligt trauma och inte lyckats bearbeta och integrera detta).

Några exempel på sexualiserat beteende:

- utmanande sexuellt beteende som inte stämmer överens med barnets mognadsnivå,
- överdrivet intresse för sexualitet,
- tvångsmässigt onanerande.

Några sociala tecken (som kan förekomma vid olika typer av övergrepp):

- problem med att skapa eller upprätthålla relationer till barn och/eller vuxna,
- brist på nära känslor till föräldrar eller barn,
- tillbakadraget och tystlåtet beteende. Barnet är på sin vakt, särskilt mot vuxna,
- överdrivet behov av tillgivenhet,
- överdriven rädsla för beröring.

Observera att ett enskilt tecken inte kan anses vara ett »bevis« för att barnet har utsatts för ett sexuellt övergrepp. Däremot är det angeläget att vara lyhörd för de signaler som utsatta barn ger.

5

Något om möjligheten att känna igen en förövare

Ett inte ovanligt missförstånd är uppfattningen att personer som begår sexuella övergrepp mot barn skulle bete sig underligt på olika sätt och därför vara lätta att upptäcka. Erfarenheter talar tvärtom för att förövarna kan vara mycket »vanliga« människor. Det finns inget enkelt signalement på en förövare, ingen mall som går att hålla upp och jämföra människor mot. Författaren Ron O'Grady, hederspresident i organisationen ECPAT vars huvudinriktning är att arbeta mot barnprostitution, har skrivit boken *The hidden shame of the church*. Ett avsnitt handlar om människor som, om de ges tillfälle, begår sexuella övergrepp på många barn. Utan att säga »så här är det alltid« skriver O'Grady bland annat att sådana människor:

- kan komma från vilken samhällsklass, yrkesgrupp, social och ekonomisk bakgrund som helst,
- ofta söker sig till arbetsplatser eller fritidssysselsättningar där de får vara nära barn,
- vanligen är »trevliga« människor,
- »specialiserar sig« på barn i en viss ålder och vanligen antingen pojkar eller flickor,
- ofta är väl insatta i barns och ungdomars kultur, musiksmak och liknande,
- är duktiga på att hitta och identifiera barn som är sårbara och ensamma och som därför kan känna sig lockade av vänskapen med en vuxen.

6

Stiftets organisation på detta område

Stiftets arbetsgrupp för frågor om sexuella övergrepp mot barn består av generalvikarien, biskopsvikarien för präster och diakoner, biskopsvikarien för kyrkorättsliga frågor samt en kvinnlig och en manlig kontaktperson. Generalvikarien

leder arbetet. Om generalvikarien har förhinder är det biskopsvikarien för präster och diakoner som är generalvikariens ställföreträdare. Vid behov kan personer med fackkunskaper, som till exempel psykolog, stiftsjurist, stiftets presssekreterare eller andra adjungeras till arbetsgruppen.

Generalvikarien och kontaktpersonerna har uppdraget att ta emot anmälningar om sexuella övergrepp mot barn. Arbetsgruppen ska omedelbart agera om det framförs anklagelser eller misstankar om övergrepp. Arbetsgruppen ansvarar också för att det finns en plan för att skydda barn och ungdomar mot övergrepp.

En person inom stiftet har som uppgift att arbeta med utbildning och information om denna beredskapsplan till församlingar och andra organ under stiftets jurisdiktion. Se vidare avsnitt 12 b nedan.

Ett antal personer inom stiftet är tillfrågade för att, om det kommer in en anmälan om sexuella övergrepp, kunna ställa upp som stödperson till det barn som har blivit utsatt och till barnets familj. Se också avsnitten 8 och 11 nedan.

7

Vid misstankar om sexuella övergrepp

Alla misstankar om att det har begåtts sexuella övergrepp ska anmälas till polis och sociala myndigheter. Den som känner till eller misstänker att ett sexuellt övergrepp har ägt rum ska dessutom så snart som möjligt rapportera detta till generalvikarien eller till den kvinnliga eller manliga kontaktperson som har utsetts. Generalvikarien ska se till att det upprättas en skriftlig rapport över anklagelserna eller misstankarna om övergrepp.

Om den som har en anklagelse/misstanke att framföra inte själv vill eller kan ta kontakt med generalvikarien eller någon av kontaktpersonerna ska den som har fått kännedom om anklagelsen/misstanken göra det. Att man tänker ta denna kontakt ska klargöras i samtalet med den som framför anklagelsen/misstanken. Inga löften om tystnad ska ges.

Var och en har alltid rätt att själv anmäla sexuella övergrepp till polisen. Inom stiftet är det generalvikarien som har det yttersta ansvaret för att polisanmälan/anmälan till sociala myndigheter görs. Den som får kännedom eller misstanke om ett övergrepp kan därför också överlämna till generalvikarien att besluta om polisanmälan.

Observera att en präst som under bikt får kännedom om ett sexuellt övergrepp är bunden av den tystnadsplikt som gäller vid bikt. Prästen ska dock anmoda den biktande att anmäla övergreppet.

8

Stöd till den utsatte och andra berörda

Stiftet ska, i samråd med sociala myndigheter, erbjuda stöd och hjälp till det barn som har utsatts för sexuella övergrepp. För den utsatte kan det bli en mycket lång process att läka sårerna efter ett övergrepp. Stiftet kommer att medverka till att denna bearbetning kan ske med sakkunnig hjälp. Detta gäller också andra som direkt berörs av ett övergrepp, som exempelvis den utsattes familj.

Vidare ska stiftet, genom arbetsgruppen för frågor om sexuella övergrepp mot barn (se avsnitt 6 ovan), informera andra som indirekt berörs av ett övergrepp, som till exempel en församling eller en ungdomsgrupp.

9

Åtgärder gentemot den som är anklagad eller misstänkt

Barns säkerhet måste gå före alla andra hänsyn. Om en anklagelse mot en anställd eller en volontär i stiftet framförs enligt ovan och polisanmälan/anmälan till sociala myndigheter har gjorts, ska stiftets biskop, eller i förekommande fall ordens superior, se till att det inte finns någon risk för övergrepp på barn under den tid som utredningen pågår. Detta görs genom att vidta de konkreta åtgärder som krävs, såsom avstängning från verksamhet, avstängning från tjänst, tjänstledighet eller annan åtgärd som så långt det är möjligt garanterar barns säkerhet. Gäller anklagelsen stiftets biskop själv, bör han träda tillbaka under den tid som utredningen pågår.

Om det brott som anklagelsen gäller är preskriberat enligt civil lag, görs en kyrklig utredning av anklagelserna (se avsnitt 10 nedan).

En person ska utses inom stiftet för att hålla kontakt med och stödja den som anklagas samt informera om hur den utredning som företas fortskrider.

10

Efter avslutad utredning och rättslig prövning

En rättslig förundersökning kan naturligtvis resultera i olika utfall. Dessa har stor betydelse för hur stiftet ska agera gentemot en person som anklagas för att ha begått sexuella övergrepp mot barn. Fyra möjliga utfall kan urskiljas:

1. Åtalet mot den person som anklagas ogillas av domstolen och stiftet bedömer att personen inte har begått något sexuellt övergrepp. I dessa fall bör offentliggörandet av frikännandet ske med den tydlighet som bäst tjänar syftet att rentvå den anklagade. Detta kan även innebära att stiftet stöder en felaktigt anklagad som vill polisanmäla den som har framfört anklagelsen.
2. Den person som anklagas blir efter att ha åtalats i domstol dömd för sexualbrott. Så snart en lagakraftvunnen dom föreligger ska en bedömning göras enligt andra stycket nedan.
3. Åtalet mot den person som anklagas ogillas av domstolen, men stiftet bedömer att det är tveksamt om personen bör få fortsätta sitt kyrkliga arbete.
4. Efter polisanmälan läggs förundersökningen ned utan att åtal för sexualbrott väcks vid domstol.

När det gäller grupperna 2, 3 och 4 ovan gör stiftets arbetsgrupp (se avsnitt 6) en riskbedömning, i förekommande fall i samråd med civila myndigheter, för att utreda om och i så fall i vilka sammanhang personen kan fortsätta att arbeta inom stiftet. Därefter gör arbetsgruppen en samlad bedömning, vars resultat lämnas i form av en rekommendation till biskopen. Beträffande en präst kan det bli aktuellt att påbörja en kyrklig process, som kan leda till olika typer av straff. Prästen kan också entledigas från det klerikala ståndet, dvs. han får inte fortsätta att fungera som präst.

11

Själavård

Som nämnts ovan (se avsnitten 6 och 8) ska stiftet, i samråd med sociala myndigheter, snarast erbjuda stöd och hjälp till den som har utsatts för övergrepp samt till dennes familj. Om den utsatte och dennes familj har behov av särskilda själavårdsinsatser ska stiftet genast se till att sådana insatser erbjuds. Även andra personer i den omgivning där sexuella övergrepp har begåtts kan ha behov av särskild själavård.

Stiftet ska också (se avsnitt 9) utse en person som under utredningens gång ska hålla kontakt med, informera och stödja den som anklagas för övergrepp.

12

Förebyggande arbete

a. Stiftets beredskapsplan

Alla församlingar, nationella missioner och andra organ under stiftets jurisdiktion som arbetar med barn och ungdomar ska använda sig av och följa detta dokument.

b. Utbildning

Kyrkoherdar och andra präster, övriga anställda och volontärer ska utbildas för att få den kunskap och insikt som behövs för att genomföra det som beredskapsplanen talar om. Kunskap om hur man förhindrar övergrepp och vad man gör om övergrepp inträffar eller anklagelser om övergrepp framförs ska ingå i de utbildningar som personer som ska arbeta med barn och ungdomar genomgår.

c. Verksamhetsplanering

Församlingen/missionen/stiftsorganet kan på olika sätt minska risken för övergrepp – liksom för falska anklagelser om övergrepp – till exempel genom följande åtgärder:

- En vuxen ska, så långt det är möjligt, inte lämnas ensam med ett barn eller en ung människa när det finns liten eller ingen möjlighet för andra att se vad de gör. Detta av hänsyn till både den vuxne och barnet.
- Sträva efter att alltid ha två vuxna med i gruppverksamheter för barn och unga, särskilt om inga andra aktiviteter pågår samtidigt i kyrkan/lokalerna, eller om verksamheten är förlagd utanför de egna lokalerna. Den som arbetar med barn och ungdomar ska inte träffa ett enskilt barn eller ungdom, i syfte att bygga upp en relation, vid sidan om den verksamhet där barnet deltar.
- Använd ljusa, lättillgängliga och öppna lokaler för ungdomsarbetet. Ledarna ska ha uppsikt över barnen från det de kommer till dess de lämnar kyrkan/lokalerna.
- När barn och ungdomar måste skjutas med bil eller buss, försök att så långt det är möjligt ha mer än en passagerare i varje fordon. Sträva efter att vid utfärder ha en gemensam uppsamlingsplats, där man hämtar och lämnar barnen.
- Försiktighet måste tillämpas av både den besökande och den mottagande församlingen när man arrangerar inkvartering av barn och ungdomar. Ett ensamt barn och en vuxen får inte placeras så att de måste dela sovrum. Vid inkvartering i hem ska minst två barn placeras tillsammans.

d. Tydlig information

En folder med tydlig information om stiftets inställning och arbete mot sexuella övergrepp samt med kontaktuppgifter till generalvikarien och kontaktpersonerna ska tas fram och finnas väl synlig på broschyr- och bokbordet eller motsvarande hos samtliga församlingar i stiftet.

e. Försiktighetsåtgärderna ska tillämpas generellt

De försiktighetsåtgärder som församlingen/missionen/stiftsorganet vidtar för att skydda barn och ungdomar ska gälla för alla, utan undantag. Det är lätt att invaggas i falsk säkerhet och tro att präster, övriga anställda eller volontärer inte kan göra sig skyldiga till övergrepp. Försiktighetsåtgärder som innebär eftertanke och planering ska tillämpas för att minimera riskerna både för verkliga övergrepp och för falska anklagelser om övergrepp.

f. Arbets-/uppgiftsbeskrivningar för anställda och volontärer

Övergrepp mot barn döljs lättast där det råder förvirring bland de vuxna om uppgifter och ansvarsområden. Anställda, liksom volontärer, ska ha en skriftlig arbets- eller uppgiftsbeskrivning, där det klart framgår vad deras uppgift är. Där ska också framgå vem som är arbetsledare/handleddare.

g. Personalmöten och handledning/ledarsamlingar

Medarbetarna bör regelbundet få möjlighet att träffas för att gå igenom och planera arbetet, dela med sig av erfarenheter, få utbildning samt tala öppet om sitt förhållande till barnen och ungdomarna. Kyrkoherden eller den som annars är ansvarig ska med särskild uppmärksamhet följa de volontärer som han har ansvar för.

h. Noggrannhet vid anställningar och tillsättningar

Tänk på att alla präster, övriga anställda eller volontärer i församlingen/missionen/stiftsorganet också kommer att finnas bland barn och ungdomar. Det är naivt att tro att övergrepp inte kan ske inom vår församling/mission/stiftsorgan. Problemet får inte nonchaleras!

i. Referenser

Innan en ungdomsledare eller kateket antas ska referenser – helst från flera personer – begäras. När referenser tas måste det klargöras att det är synpunkter på hans eller hennes lämplighet för just barn- och ungdomsarbete som begärs. Även om ungdomsledaren kommer från en annan församling/mission ska referenser tas. Om svaret är vagt eller tvetydigt kan det bli nödvändigt med en noggrannare uppföljning. Om personen har flyttat omkring mycket från den ena församlingen till den andra är det tillrådligt att undersöka hur detta kommer sig. Det är viktigt att alla uppgifter hålls konfidentiella. Om personen inte är lämplig att arbeta med barn och ungdom ska han eller hon inte antas i det direkta ungdomsarbetet.

j. Intervjuer

Innan någon anställs eller antas som ledare bör han eller hon intervjuas. Intervjun bör genomföras av kyrkoherden eller den huvudansvarige för ungdomsarbetet tillsammans med ytterligare en person. Om det finns några tveksamheter kring personens lämplighet bör detta undersökas ytterligare.

k. Kontroll av tidigare brottslighet

Begär att få se utdrag ur det så kallade belastningsregistret – som visar om en person tidigare blivit dömd för brott – gällande dem som söker anställning/uppdrag som ungdomsledare/kateket. Detta utdrag begär personen själv hos polismyndigheten. Det begärs normalt vid anställningar inom förskoleverksamhet, skola och barnsomsorg, men kan även utfärdas åt personer som vill arbeta volontärt med barn. För att förebygga nya övergrepp är det dock inte tillräckligt att enbart ta reda på om en person har blivit dömd för övergrepp mot barn och ungdomar eftersom bara en liten del av alla förövare döms.

l. Provanställningar och tidsbegränsade uppdrag

Alla som är anställda för att arbeta med barn och ungdomar ska provanställas. Volontäruppdrag och andra uppdrag ska alltid tidsbegränsas. Till volontärer ska en handledare utses.

m. Foldern Sexuella övergrepp mot barn och ungdomar

Alla medarbetare ska ha ett exemplar av foldern *Sexuella övergrepp mot barn och ungdomar*. Denna folder beskriver bland annat hur man ska agera om ett barn eller en ung människa berättar att han eller hon har blivit utsatt för övergrepp.

Noter:

¹ Svedin, Carl Göran och Back, Christina: *Varför berättar de inte? Om att utnyttjas i barnpornografi*. Rädda Barnen, 2003.

² Gillberg, Christopher och Hellgren, Lars (red.): *Barn- och ungdomspsykiatri*; Natur och Kultur 1990, 2000. Svedin, Carl Göran och Banck, Lena (red): *Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar*. Studentlitteratur, 2002.

Bilaga:

Blankett för dokumentation när det gäller nya anställda och volontärer

